

Mavzu:

**Глобаллашув жараёнида миллий
ғояга эҳтиёж**

Tayyorladi: 4-kurs talabasi

Minavarov Jamshid

Toshkent-2010

Globallashuv jarayonining kelib chiqishi va unda OAVning roli to'g'risida gapirishdan oldin "globallashuv" terminiga izoh bersak. "Globalizatsiya" — "gloub" (inglizchadan "globe", ya'ni yer shari), "global" ("global", ya'ni butun dunyoga tegishli) va "globallashuv" ("globalize", ya'ni butun dunyoga tarqalishi) so'zlaridan kelib chiqqan.

Kollins Ingliz lug'atida (1998) globallashuv moliyaviy va sarmoya kirituvchi bozorlarga davlatlar va millatlarning o'zaro bog'lanmaganliklaridan foydalangan holda rivojlangan va tartibga solingan aloqalar orqali boshqarish imkoniyatini beradi, deb ta'kidlanadi.

Globallashuv jarayoni 1990 yillar o'rtalarida asrning buyuk kashfiyoti internet paydo bo'lgach, yanada murakkab tabiatga ega bo'ldi. Moskvaning globallashuv muammolari instituti chop etgan "Globallashuv amaliyoti. Yangi asr o'yin qoidalari" to'plamida (2000 yil. 16-bet) globallashuv jarayoni axborot inqilobi, ayniqsa, internetning rivojlanishi hamda moliyaviy bozorlarning integratsiyalashuvi bilan uzviy bog'liq ekani yoziladi.

Globallashuv jarayonini olimlar "internatsionallashtirish yoki baynalminallashtirish", "liberallashtirish yoki erkinlashtirish", "universallashtirish", "amerikalashtirish" hamda "g'arblashtirish", deb talqin qilishadi. "Internatsionallashtirish" — mamlakatlararo munosabatlar, xalqaro savdoning o'sishi, demokratiya va inson huquqlari kabi g'oyalarni o'zaro almashinishidir. "Liberallashtirish" — mamlakatlararo ochiq savdoning chegaralashning man etilishi va jahon iqtisodiyotini erkinlashtirish. "Universallashtirish" — bu turfa qarash va tajribalarning yer yuzidagi barcha insonlar orasida tarqalishi. Iqtisodiy va madaniy aloqalarning o'sishi milliy madaniyat va qadriyatlarning uyg'unlashuviga olib keladi. Boshqacha aytganda, madaniyatlarning qo'shilib ketishi natijasida o'zgacha madaniyat yuzaga keladi.

Ayrim tadqiqotchilar dunyoviy demokratiya, siyosiy plyuralizm, ochiq jamiyat g'oyalari hozirgi davr globallashuvining negizidir deyishmoqda. Ammo, mamlakatimiz bizning tarixiy, madaniy xususiyatlarimizga xosu mos tarzda o'z taraqqiyot yo'lini belgilagan. Shu yo'lda dunyoviy demokratik davlat qurishni maqsad qilib olganmiz. Globallashuv bayrog'i ostida ayrimlar o'ylayotgani, xohlayotgani kabi ko'r-ko'rona g'arbiylashtirish — «vesternizatsiya» siyosatini qabul qilolmaymiz.

G'arb ijtimoiy andazalarini tabiatimizga moslay olmaymiz, ruhiyatimizga singdirolmaymiz. Bunday andaza-yu asoslarni mintaqamizda, yurtimizda joriy etishga urinayotganlar o'zlik tuyg'ularini paymol qilishni o'ylashadi. Bu yo'lda «g'arb madaniyati»ning turli xil tazyiqlarini ham kuzatishimiz mumkin.

Turli xil pornofilmlar, yovuzlik, o'ldirish-otish, xunrezlik uchridigan videotasmalar, ahloqsizlik uchridigan kinolar, yalang'ochlik va hayosizlik asosida chop etilgan nashrlarni tarqatishga urinishlar, g'arb estradasining o'zga davlatlarga ham bostirib kirishini istagan «Globallashuv tarafdorlari»ning asl muddoasi — madaniy yemirilishlar asri vujudga kelishini jon dili bilan istashayotganini nafaqat ziyolilar, yurtimizdagi har bir fuqaro anglab yetishi kerak.

Globallashuvning yana bir xavfli jihati: bugun dunyo yagona axborot maydoniga aylanmoqda. Shu bilan birga xavfsizlik va barqarorlikka tahdid soluvchi yangi, misli ko'rilmagan xavf-xatar, tahdid paydo bo'layapti. Uyushgan jinoyatchilik, jahon terrorizmi qo'lida axborot xavfli qurolga aylanmoqda.

Ma'naviyatdan, o'zga xalqlar madaniyatidan bahramand bo'lishni har qaysimiz xohlaymiz. O'zga yurt, millat, el-elatlar madaniyati bilan dunyoqarashimizni boyitsak jahon taraqqiyotiga yuz burishimiz tabiiy. Umumbashariy madaniyat insonning ongu shurini nurafshon etadi. Millatning qarashlariga ijobiy ta'sir qiladi. Biroq vayronkor g'oyalarning bir dasta gul ichida o'tkir xanjar kabi yashirinib turishi globallashuvning salbiy jihatlari ham borligini esga soladi. Chetdan o'tkazilayotgan mafkuraviy ta'sir va tazyiqlar globallashuv shabadasini bo'ronga va dovulga aylantirib yuborayotganidan ko'z yummasligimiz kerak. Shu o'rinda rossiyalik olim A.Zinovevning «Globallashuv yangi jahon urushi. U yangi tipdagi jahon urushi...» degan ta'kidi kishini ancha sergak torttiradi. Yana bir olim A.Parshev esa: «Aslida globallashuvning asosiy mazmuni boshqa mamlakatlarda ishlab chiqarilgan mahsulotning qo'shimcha qiymatini, dunyodagi asosiy zaxiralarni o'zlashtirishdan iboratdir...», deydi.

Kompyuter texnologiyalari bugun hayotga shiddat bilan kirib kelayapti. Yangi narsa esa yosh avlod uchun doim qiziqarli. Lekin o'sha yosh avlod mazkur sohani ipidan ignasigacha mukammal egallashga harakat qilayaptimi yoki uning quliga aylanib borayaptimi, buni ajratib olish mushkul Agar bolaning o'ziga qo'yib bersangiz, u soatlab va hatto kunlab ana shu mashina oldida muk tushib o'tirishi mumkin. "Bu yaxshi emas!" ligini barchamiz bilamiz. Lekin bunga baribir to'sqinlik qilolmaymiz. Buning sabablari juda ko'p. Birinchidan, bolani har qadamda nazorat qilishning imkoni yo'q yoki bunday ishning oqibati bolaga nisbatan ishonchsizlik va uni bezdirib qo'yish bilan tugashi mumkin.

Ikkinchidan, katta avlodning kompyuter texnologiyalari borasidagi bilimlari yetishmasligi. Ular bolaga bu borada o'rnak bo'lolmaydi yoki yo'l-yo'riq ko'rsata olmaydi. Uchinchidan, axborot tabiiy ravishda ko'payib boraveradi. Bu jarayonni esa faqat bolani, qo'pol tushuntirganda, qamab qo'yibgina to'xtatib turish mumkin.

Mana birgina misolimizda kompyuter ekrani qarshisida o'tirgan bolani kuzataylik. U o'yin talabi orqali odamlarni (o'yindagi) xotirjam turib otib tashlaydi. Bankni o'maradi, mashinani olib qochadi, xullas shu o'yin nimani buyursa o'shani qiladi. Odam o'ldirish, uchrashuvlar, poker. Qarang, bola birorta ham "gul", "quyosh", "kamalak" ka o'xshash so'zni aytmaydi. U ta'kidlagan hamma so'zlar nafs bilan bog'lik, go'zallik yoki yaxshilik bilan emas.

Jahon bo'ylab globallashuv jarayoni jadal kechayotgan hozirgi zamonda aholini, ayniqsa, yoshlarni turli mafkuraviy xurujlar ta'siridan himoya qilish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu bois joylarda olib borilayotgan tushuntirish ishlari ko'lamini yanada kengaytirish, bunda zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Aytish mumkinki, hozirgi kunda ko'pchilik yoshlarning mafkurasi zaharlanib bormoqda, agar mafkura zaharlansa insonda tafakkur bo'lmaydi. Tafakkur bo'lmasa rivojlanish bo'lmaydi. Demoqchimanki, bu mavzular ko'tarilishi bejiz emas. Yoshlar qanchalik bu narsalarni tinglab borsa, shunchalik bunday yomon yo'llarga kirmaydilar.

O'zbekiston OAVlari ham dunyo yangiliklariga oid axborotlarni uzatishda butunlay chet elning yirik korporatsiyalariga suyanadi, milliy qadriyatlarni o'zida aks ettirgan ko'rsatuvlar berilishi o'rniga xorij seriallari, kinolari, sport ko'rsatuvlari va musiqiy dasturlarini haddan tashqari ko'p vaqt efirga uzatish jamiyatimiz uchun bir qator salbiy oqibatlarni keltirib chiqarayotganini bir qarab chiqsek:

■ xorijiy axborot oqimlarida mavjud bo'lgan g'arbona erkin jinsiy hayotni, zo'ravonlik, urush va qotilliklar, xudbinlik, boylikparastlik, ota-onani hurmat qilmaslik, ichkilikbozlik, tamaki mahsulotlari va narkotik moddalarni iste'mol qilishga mukkasidan ketgan shaxslar va shunga o'xshash holatlar ijtimoiy ongga, ayniqsa, yoshlar tafakkuriga salbiy ta'sir ko'rsatadi;

- chet el mafkurasi, dunyoqarashi va hayot tarzini omma ongiga singdirib, milliy qadriyatlar va an'analariga e'tiborning pasayishiga olib keladi;
- G'arb manfaatlarini himoya qiluvchi axborot oqimlari o'zbek jamiyatining milliy estetikasi, ahloq me'yorlariga va mentalitetiga, yoshlarga milliy mafkurani singdirish uchun qilinayotgan ko'pgina ishlarning samaradorligiga putur yetkazadi;
- Milliy OAV mahsulotlariga bo'lgan talabning pasayishiga olib kelishi;
- Milliy axborot makonini va ongni axborot xavfsizligi nuqtai nazaridan chet el mafkurasi ta'siriga tushib qolishiga olib keladi;

Xulosa qiladigan bo'lsam, biz yoshla ajdodlarimizga munosib avlod va voriz bo'laylik. O'z mustaqil fikriga ega bo'lgan, bilimdon, madaniyatli, jasoratli va har qanday (salbiy) kuchga javob bera oladigan yetuk inson bo'lib yetishimiz eng oliy maqsadimizdir. Biz bu uchun o'qishimiz va izlanishimiz darkordir. Milliy va umuminsoniy qadriyatlar hamda xalqimiz hayotiga singib ketgan saxovat, mehr-oqibat kabi tushunchalar bizga qalqon bo'ladi.

